

Bruselis, 2018 01 17
COM(2018) 24 final

ANNEX

PRIEDAS

prie

**Pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijos
dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų**

{SWD(2018) 14 final}

PRIEDAS
BENDRIEJI MOKYMOŠI VISĄ GYVENIMĄ GEBĖJIMAI.
EUROPOS ORIENTACINĖ SISTEMA

Padėtis ir tikslai

Kiekvienas turi teisę į kokybišką ir įtraukų švietimą, mokymą ir mokymąsi visą gyvenimą, kad galėtų išsaugoti ir įgyti gebėjimus, leidžiančius visavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime ir sėkmingai įveikti permainas darbo rinkoje.

Kiekvienas turi teisę laiku gauti konkrečiai jam pritaikytą pagalbą siekiant pagerinti perspektyvas įsidarbinti ar pradėti dirbti savarankiškai. Tai, be kita ko, teisė į paramą ieškant darbo, mokantis ir persikvalifikuojant.

Šie principai įtvirtinti Europos socialinių teisių ramstyje.

Sparčiai kintančiame ir glaudžiai tarpusavyje susijusiame pasaulyje kiekvienam žmogui reikės įgyti įvairių įgūdžių ir gebėjimų ir juos nuolat tobulinti visą gyvenimą. Šioje orientacinėje sistemoje aprašytais bendraisiais gebėjimais siekiama sukurti pagrindą, padėsiantį siekti lygesnės ir demokratiškesnės visuomenės. Jie dera su įtraukaus ir tvaraus augimo, socialinės sanglaudos ir tolesnio demokratinės kultūros plėtojimo poreikiais.

Pagrindiniai orientacinės sistemos tikslai yra šie:

- a) nustatyti ir apibrėžti bendruosius gebėjimus, būtinus užimtumui, asmeniniam pasitenkinimui, aktyviam pilietiškumui ir socialinei įtraukčiai;
- b) sukurti Europos orientacinę priemonę, skirtą politikos formuotojams, švietimo ir mokymo paslaugų teikėjams, švietimo specialistams, darbdaviams ir patiems besimokantiems asmenims;
- c) remti Europos, nacionalinio, regioninio ir vietos lygmens pastangas siekiant paskatinti gebėjimų ugdymą mokymosi visą gyvenimą kontekste.

Bendrieji gebėjimai

Šioje rekomendacijoje gebėjimai apibrėžiami kaip žinių, įgūdžių ir nuostatų derinys, kuriame:

- a) žinias sudaro faktai ir skaičiai, sąvokos, idėjos ir teorijos, kurios jau yra sukurtos ir padeda išmanyti tam tikrą sritį ar dalyką;
- b) įgūdžiai apibrėžiami kaip sugebėjimas ir pajėgumas vykdyti procesus ir naudotis turimomis žiniomis siekiant rezultatų;
- c) nuostatos apibrėžiamos kaip nusiteikimas ir požiūris, kurio laikomasi imantis veiksmų ar reaguojant į idėjas, asmenis ar situacijas.

Bendrieji gebėjimai – tai kiekvieno asmens asmeniniam pasitenkinimui ir vystymuisi, užimtumui, socialinei integracijai ir aktyviam pilietiškumui reikalingi gebėjimai. Jie ugdomi mokymosi visą gyvenimą – nuo pat vaikystės iki suaugusiojo gyvenimo – kontekste formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi būdais.

Visi bendrieji gebėjimai laikomi vienodai svarbiais; kiekvienas iš jų padeda atlikti sėkmingą vaidmenį visuomenėje. Gebėjimais galima naudotis įvairiomis aplinkybėmis ir įvairiai juos derinant. Jie iš dalies sutampa ir yra tarpusavyje susiję; vienoje srityje svarbūs gebėjimų aspektai stiprina kitos srities gebėjimus. Tokie įgūdžiai, kaip kritinis mąstymas, problemų sprendimas, komandinis darbas, bendravimo ir derybų įgūdžiai, analitiniai įgūdžiai, kūrybiškumas ir tarpkultūriniai įgūdžiai, yra būdingi visiems bendriesiems gebėjimams.

- Orientacinėje sistemoje nustatyti aštuoni bendrieji gebėjimai:

- raštingumas;
- kalbų mokėjimas;
- Matematiniai gebėjimai ir gamtos mokslų, technologijų ir inžinerijos gebėjimai;
- skaitmeniniai gebėjimai;
- asmeniniai, socialiniai ir mokymosi gebėjimai;
- pilietiniai gebėjimai;
- verslumo gebėjimai;
- kultūrinis sąmoningumas ir raiška.

1. Raštingumas

Raštingumas – tai sugebėjimas nustatyti, suprasti, žodžiais ir raštu reikšti, kurti ir aiškinti sąvokas, jausmus, faktus ir nuomones naudojantis įvairių dalykų ir kontekstų vaizdo, garso ir skaitmenine medžiaga. Tai sugebėjimas veiksmingai, tinkamai ir kūrybiškai bendrauti ir užmegzti ryšį su kitais.

Raštingumo ugdymas yra tolesnio mokymosi ir kalbinio bendravimo pagrindas. Priklausomai nuo aplinkybių raštingumą galima ugdyti gimtąja kalba, mokymo kalba ir (arba) šalies ar regiono oficialiąja kalba.

Svarbiausios su šiuo gebėjimu susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos

Raštingumas – tai, be kita ko, mokėjimas skaityti ir rašyti ir tinkamai suprasti raštu pateiktą informaciją. Raštingumas reiškia, kad asmuo išmano žodyną, funkcinę gramatiką ir kalbos funkcijas. Be to, tai ir pagrindinių verbalinių sąveikų tipų, įvairių literatūrinių ir neliteratūrinių tekstų ir pagrindinių kalbos taisyklių ir funkcinų stilijų išmanymas.

Asmuo taip pat turėtų gebėti žodžiu ir raštu bendrauti įvairiose situacijose, stebėti savo komunikaciją ir prisitaikyti prie situacijos. Be to, tai reiškia sugebėjimą atskirti ir naudoti skirtingų tipų šaltinius, ieškoti informacijos, ją rinkti ir apdoroti, naudotis pagalbinėmis priemonėmis, žodžiais ir raštu formuluoti ir įtikinamai ir atsižvelgiant į situaciją dėstyti argumentus.

Raštingas asmuo yra pasirengęs dalyvauti kritiškame ir konstruktyviame dialoge, įvertinti estetines savybes ir domėtis bendravimu su kitais. Tai reiškia kalbos daromo poveikio suvokimą ir būtinybę suprasti ir teigiamai bei socialiai atsakingai vartoti kalbą.

2. Kalbų mokėjimas

Šis gebėjimas apibrėžiamas kaip sugebėjimas bendraujant tinkamai ir veiksmingai vartoti įvairias kalbas. Jam iš esmės būdingi pagrindiniai raštingumo įgūdžių aspektai: jis yra grindžiamas sugebėjimu suprasti, žodžiais ir raštu (klausant, kalbant, skaitant, rašant) reikšti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones atitinkamoje visuomeninėje ir kultūrinėje aplinkoje pagal kiekvieno asmens norus ar poreikius. Tam tikrais atvejais jis gali apimti gimtosios kalbos mokėjimą ir tolesnį tobulinimą.

Svarbiausios su šiuo gebėjimu susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos

Šiam gebėjimui išsiugdyti reikia išmanyti įvairių kalbų žodyną ir funkcinę gramatiką bei pagrindinius verbalinių sąveikų tipus ir kalbų funkcinis stilius. Svarbu žinoti apie visuomeninę tvarką, kultūrinius aspektus ir kalbų variantiškumą.

Svarbiausi šio gebėjimo įgūdžiai – tai sugebėjimas suprasti žodžiu perduodamą žinią, pradėti, palaikyti ir pabaigti pokalbį, skaityti, suprasti ir parengti tekstą pagal asmens poreikius,

atsižvelgiant į skirtingą įvairių kalbų mokėjimo lygį. Asmuo turėtų gebėti tinkamai naudotis priemonėmis ir visą gyvenimą mokytis kalbų formaliojo, neformaliojo ar savaiminio mokymosi būdais.

Teigiamas požiūris reiškia kultūrų įvairovės branginimą, domėjimąsi įvairiomis kalbomis ir tarpkultūrine komunikacija bei smalsumą. Jis taip pat reiškia, kad atsižvelgiama į kiekvieno asmens individualias kalbines aplinkybes ir į mažumų atstovų ir (arba) migrantų kilmės asmenų gimtąsias kalbas.

3. Matematiniai gebėjimai ir gamtos mokslų, technologijų ir inžinerijos gebėjimai

A. Matematiniai gebėjimai – sugebėjimas vystyti ir taikyti matematinį mąstymą sprendžiant įvairias kasdienes problemas. Ugdant gebėjimą gerai skaičiuoti, pabrėžiamas procesas, veikla ir žinios. Matematiniai gebėjimai skirtingu mastu apima sugebėjimą ir norą naudoti matematinį (loginį ir erdvinį) mąstymą ir išraišką (formules, modelius, diagramas, schemas).

B. Gamtos mokslų srities gebėjimai – sugebėjimas ir noras naudotis gamtos pasaulį aiškinančiomis žiniomis ir metodais siekiant iškelti klausimus ir daryti įrodymais grindžiamas išvadas. Technologijų ir inžinerijos gebėjimai suvokiami kaip šių žinių ir metodų taikymas atsižvelgiant į suprantamus žmogaus norus ar poreikius. Gamtos mokslų, technologijų ir inžinerijos gebėjimai apima žmogaus veiklos sukeltų pokyčių suvokimą ir piliečio asmeninę atsakomybę.

Svarbiausios su šiuo gebėjimu susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos

A. Būtinios matematikos žinios – geras skaičių, matavimo vienetų ir struktūrų, pagrindinių operacijų ir pagrindinių matematinių išraiškų mokėjimas, matematinių terminų ir sąvokų išmanymas bei klausimų, į kuriuos galima atsakyti remiantis matematika, supratimas.

Asmuo turėtų gebėti taikyti pagrindinius matematinius principus ir procesus kasdieniame gyvenime tiek buityje, tiek darbe (pvz., tvarkydamas finansus), taip pat sekti ir vertinti argumentų seką. Asmuo turėtų gebėti mąstyti matematiškai, suprasti matematinius įrodymus ir bendrauti matematikos kalba bei naudotis tinkamomis pagalbos priemonėmis, įskaitant statistinius duomenis ir diagramas.

Teigiamas požiūris į matematiką yra pagrįstas pagarba tiesai ir noru ieškoti priežasčių bei vertinti jų pagrįstumą.

B. Gamtos mokslų, technologijų ir inžinerijos srityje svarbiausios žinios apima pagrindinius gamtos pasaulio principus, pagrindines mokslo sąvokas, teorijas, principus ir metodus, technologijas, technologinius produktus ir procesus, taip pat mokslo, technologijų, inžinerijos ir apskritai žmogaus veiklos poveikio gamtos pasauliui suvokimą. Šie gebėjimai turėtų padėti asmeniui geriau suvokti mokslo teorijų, taikymo ir technologijų privalumus, apribojimus ir pavojus (susijusius su sprendimų priėmimu, vertybėmis, moraliniais klausimais, kultūra ir pan.) plačiai visuomenei.

Įgūdžiai yra šie: mokslo kaip gamtos tyrinėjimo proceso atliekant kontroliuojamus eksperimentus suvokimas, sugebėjimas tikslingai naudoti ir valdyti technologijas bei įrangą ir mokslinius duomenis arba siekiant priimti įrodymais grindžiamą sprendimą ar padaryti išvadą, ir pasirengimas atsisakyti savo įsitikinimų, kai jie nederą su naujais eksperimentų rezultatais. Asmuo turėtų sugebėti atpažinti esminius mokslinio tyrimo bruožus ir pristatyti išvadas bei pagrįsti jas.

Šie gebėjimai apima sugebėjimą kritiškai vertinti ir smalsumą, domėjimąsi etikos klausimais, saugumo ir aplinkosauginio tvarumo siekį, visų pirma susijusį su mokslo ir technologijų pažanga, darančia poveikį pačiam asmeniui, jo šeimai ir bendruomenei, ir globalius klausimus.

4. Skaitmeniniai gebėjimai

Skaitmeniniai gebėjimai yra susiję su patikimu, kritišku ir atsakingu skaitmeninių technologijų naudojimu mokymosi, darbo ir dalyvavimo visuomenės gyvenime tikslais. Jie apima gebėjimą naudotis informacija ir duomenimis, bendravimą ir bendradarbiavimą, skaitmeninio turinio kūrimą (įskaitant programavimą), saugumą (įskaitant skaitmeninę gerovę ir su kibernetiniu saugumu susijusius gebėjimus) ir problemų sprendimą.

Svarbiausios su šiuo gebėjimu susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos

Asmuo turėtų suvokti, kaip skaitmeninių technologijų naudojimas gali padėti bendrauti, būti kūrybiškam ir novatoriškam, taip pat suprasti technologijų teikiamas galimybes, apribojimus, poveikį ir riziką. Jis turėtų suprasti bendruosius su skaitmeninių technologijų raida susijusius principus, mechanizmus ir logiką ir išmanyti bazines įvairių prietaisų, programinės įrangos ir tinklų funkcijas ir naudojimo būdus. Asmuo turėtų kritiškai vertinti skaitmeninėmis priemonėmis teikiamos informacijos ir duomenų pagrįstumą, patikimumą ir poveikį ir suvokti teisės ir etikos principus, susijusius su skaitmeninių technologijų naudojimu.

Asmuo turėtų gebėti naudotis skaitmeninėmis technologijomis aktyvaus pilietiškumo ir socialinės įtraukties, bendradarbiavimo su kitais ir kūrybiškumo siekiant asmeninių, socialinių ar komercinių tikslų. Įgūdžiai yra šie: gebėjimas naudoti, rasti, filtruoti, vertinti, kurti ir programuoti skaitmeninį turinį ir juo dalytis. Asmuo turėtų gebėti tvarkyti ir apsaugoti informaciją, turinį, duomenis ir skaitmeninę tapatybę, atpažinti ir veiksmingai naudoti programinę įrangą, prietaisus, dirbtinio intelekto priemones ar robotus.

Dirbant su skaitmeninėmis technologijomis ir turiniu būtina vadovautis analitišku ir kritiniu, tačiau kartu smalsiu, atviru ir progresyviu požiūriu į jų raidą. Taip pat būtinas etiškas, saugus ir atsakingas požiūris į tokių priemonių naudojimą.

5. Asmeniniai, socialiniai ir mokymosi gebėjimai

Asmeniniai, socialiniai ir mokymosi gebėjimai – tai sugebėjimas apmąstyti savo elgesį, veiksmingai valdyti laiką ir informaciją, konstruktyviai dirbti su kitais, likti atspariam ir valdyti savo mokymąsi ir karjerą. Jie apima sugebėjimą įveikti netikrumą ir sudėtingumą, išmokyti mokytis, palaikyti savo fizinę ir emocinę gerovę, jausti empatiją ir valdyti konfliktus.

Svarbiausios su šiuo gebėjimu susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos

Siekiant sėkmingų tarpasmeninių santykių ir socialinio dalyvavimo labai svarbu suprasti skirtingose visuomenėse ir aplinkose priimtinius elgesio kodeksus ir bendravimo taisykles. Siekiant išsiugdyti asmeninius, socialinius ir mokymosi gebėjimus taip pat būtina turėti žinių apie sveiką protą, sveiką kūną ir sveiką gyvenseną. Tam reikia žinoti priimtinausias mokymosi strategijas, suprasti, kokius gebėjimus reikia ugdyti, ir išmanyti įvairius būdus, kaip tą daryti, ir ieškoti prieinamų švietimo, mokymo ir karjeros galimybių ir orientavimo ar paramos.

Įgūdžiai yra šie: sugebėjimas nustatyti savo pajėgumus, sutelkti dėmesį, įveikti sudėtingas užduotis, kritiškai mąstyti ir priimti sprendimus. Tai apima sugebėjimą mokytis ir dirbti tiek kartu su kitais, tiek savarankiškai, organizuoti savo mokymąsi ir laikytis numatyto mokymosi plano, vertinti mokymąsi ir dalytis jo rezultatais, prireikus kreiptis pagalbos ir veiksmingai valdyti savo karjerą ir socialinius ryšius. Asmuo turėtų būti atsparus ir gebėti įveikti netikrumą ir stresą. Jis turėtų gebėti konstruktyviai bendrauti įvairiomis aplinkybėmis, dirbti komandoje ir derėtis. Tai, be kita ko, reiškia sugebėjimą parodyti toleranciją, išreikšti ir suprasti skirtingą požiūrį, kurti pasitikėjimą ir jausti empatiją.

Šie gebėjimai grindžiami teigiamu požiūriu į asmeninę, socialinę ir fizinę gerovę ir mokymąsi visą gyvenimą. Jie taip pat grindžiami bendradarbiavimo, atkaklumo ir sąžiningumo

nuostatomis. Tai apima pagarbą kitiems ir pasirengimą atsisakyti išankstinių nuostatų ir siekti kompromiso. Asmuo turėtų gebėti nustatyti tikslus, motyvuoti save ir užtikrinti atsparumą ir pasitikėjimą siekiant mokytis visą gyvenimą ir sėkmingai tai daryti. Į problemų sprendimą orientuotas požiūris sustiprina tiek mokymosi procesą, tiek asmens sugebėjimą įveikti kliūtis ir pokyčius. Tai apima norą pritaikyti turimą mokymosi ir gyvenimo patirtį bei smalsumą ieškant galimybių mokytis ir mokantis įvairiose gyvenimo situacijose.

6. Pilietiniai gebėjimai

Pilietiniai gebėjimai – tai sugebėjimas veikti kaip atsakingam piliečiui ir visapusiškai dalyvauti pilietiniame ir visuomenės gyvenime suprantant socialines, ekonomines ir politines sąvokas ir struktūras, įvykius pasaulyje ir tvarumo aspektus.

Svarbiausios su šiuo gebėjimu susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos

Pilietiniai gebėjimai grindžiami pagrindinių sąvokų – individo, grupės, darbo organizacijos, visuomenės, ekonomikos ir kultūros – išmanymu. Tam reikia suvokti bendras Europos vertybes, išvardytas Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje. Tai apima žinias apie naujausius įvykius, taip pat kritinį požiūrį į pagrindinius nacionalinės, Europos ir pasaulio istorijos įvykius. Be to, tai apima socialinių ir politinių judėjimų tikslų, vertybių ir politikos išmanymą, taip pat žinias apie tvarias sistemas, visų pirma klimato kaitą ir demografinius pokyčius pasaulio lygmeniu ir pagrindines jų priežastis. Itin svarbios žinios apie Europos integraciją, taip pat Europos ir pasaulio įvairovės ir kultūrinio tapatumo suvokimas. Svarbu suprasti Europos visuomenių daugiakultūrius ir socialinius bei ekonominius aspektus ir tai, kaip šalies kultūrinis tapatumas daro poveikį Europos tapatumui.

Su pilietiniais gebėjimais susiję įgūdžiai yra šie: sugebėjimas veiksmingai bendrauti su kitais asmenimis bendrojo ar visuomeninio intereso klausimais, įskaitant darnų visuomenės vystymąsi. Tai apima kritinio mąstymo įgūdžius ir konstruktyvų dalyvavimą bendruomenės veikloje ir priimant sprendimus visais – pradedant vietos ir nacionaliniu iki baigiant Europos ir tarptautiniu – lygmenimis. Tai taip pat apima sugebėjimą naudotis tiek tradicinių, tiek naujų formų žiniasklaidos priemonėmis ir kritiškai jas vertinti.

Žmogaus teisių kaip demokratijos pagrindo paisymas yra būtinas norint suformuoti atsakingą ir konstruktyvų požiūrį. Konstruktyvus dalyvavimas – tai noras dalyvauti demokratiame sprendimų priėmimo procese visais lygmenimis ir visoje pilietinėje veikloje. Tai apima socialinės ir kultūrų įvairovės, lyčių lygybės ir socialinės sanglaudos rėmimą, pasirengimą gerbti privatumą ir prisiimti atsakomybę už aplinką. Kad asmuo būtų pasirengęs prireikus atsisakyti išankstinių nuostatų ir siekti kompromiso ir užtikrinti socialinę teisingumą bei sąžiningumą, jis turi domėtis politine, socialine ir ekonomine raida ir tarpkultūrine komunikacija.

7. Verslumo gebėjimai

Verslumo gebėjimai – tai gebėjimas imtis veiksmų, susijusių su galimybėmis ir idėjomis, ir paversti jas kitiems svarbiomis vertybėmis. Jie grindžiami kūrybiškumu, kritiniu mąstymu ir problemų sprendimu, iniciatyvumu, atkaklumu ir sugebėjimu bendradarbiaujant planuoti ir valdyti kultūrinius, socialinius ar komercinius projektus.

Svarbiausios su šiuo gebėjimu susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos

Verslumui išsiugdyti reikia žinoti, kad būna įvairių aplinkybių ir galimybių paversti idėjas veiksmais vykdant asmeninę, socialinę ir profesinę veiklą, ir suvokti, kaip jos atsiranda. Asmuo turėtų žinoti ir suprasti projektų – tiek procesų, tiek išteklių – planavimo ir valdymo metodus. Jis turėtų išmanyti ekonomiką ir suvokti socialines ir ekonomines galimybes ir

problemas, su kuriomis susiduria darbdavys, organizacija ar visuomenė. Jis taip pat turėtų suprasti etikos principus ir suvokti savo pranašumus ir trūkumus.

Verslumo įgūdžiai grindžiami kūrybiškumu, kuriam būdinga vaizduotė, strateginis mąstymas, problemų sprendimas ir gebėjimas kritiškai ir konstruktyviai mąstyti vykstant dinamiškiems kūrybos procesams ir diegiant inovacijas. Jie apima sugebėjimą dirbti savarankiškai ir komandoje, sutelkti išteklius (žmones ir daiktus) ir palaikyti veiklą. Tai, be kita ko, sugebėjimas priimti finansinius sprendimus, susijusius su išlaidomis ir verte. Itin svarbus sugebėjimas veiksmingai bendrauti ir derėtis su kitais, įveikti netikrumą, neaiškumą ir riziką priimant pagrįstus sprendimus.

Verslumui būdingas iniciatyvumas, tarpininkavimas, iniciatyvumas, progresyvumas, drąsa ir atkaklumas siekiant tikslo. Tai apima norą motyvuoti kitus ir vertinti jų idėjas, jausti empatiją, rūpintis žmonėmis ir pasauliu ir priimti atsakomybę laikantis etiško požiūrio visais proceso etapais.

8. Kultūrinis sąmoningumas ir raiška

Kultūrinio sąmoningumo ir raiškos gebėjimai – supratimas ir atsižvelgimas į tai, kaip įvairiose kultūrose įvairiomis meno ir kitomis kultūros formomis kūrybiškai išreiškiamos ir perteikiamos idėjos ir prasmės. Tam reikia siekti suprasti, kurti ir išreikšti savo idėjas ir savo vietą ar vaidmenį visuomenėje įvairiais būdais ir įvairiomis aplinkybėmis.

Svarbiausios su šiuo gebėjimu susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos

Norint išsiugdyti šį gebėjimą reikia išmanyti vietos, nacionalinę, Europos ir pasaulio kultūrą ir raišką, įskaitant jų kalbas, paveldą, tradicijas ir kultūros produktus, taip pat suprasti, kaip tos raiškos formos gali turėti įtakos viena kitai ir asmens idėjoms. Tam reikia suprasti įvairius idėjų perteikimo būdus, kuriais naudojasi rašytinių, spausdintinių ir skaitmeninių tekstų, teatro, kino, šokio, žaidimų, meno ir dizaino, muzikos, ritualų, architektūros ir jų mišrių formų autoriai, dalyviai ir auditorija. Reikia suvokti savo kintantį tapatumą kultūrų įvairovės kontekste ir kaip menas ir kitos kultūros formos gali padėti stebėti ir kartu formuoti pasaulį.

Įgūdžiai apima sugebėjimą empatiškai išreikšti ir aiškinti metaforines ir abstrakčias idėjas, potyrius ir emocijas ir sugebėjimą tai daryti įvairiomis meno ir kitomis kultūros formomis. Įgūdžiai taip pat apima sugebėjimą nustatyti asmenines, socialines ar komercines galimybes ir jomis pasinaudoti pasitelkiant meno ir kitas kultūros formas ir gebėjimą dalyvauti kūrybos procesuose tiek savarankiškai, tiek kolektyviai.

Svarbu laikytis atviro požiūrio į kultūros raiškos įvairovę ir ją gerbti ir kartu laikytis etiško ir atsakingo požiūrio į intelektinę ir kultūrinę nuosavybę. Teigiamas požiūris taip pat reiškia domėjimąsi pasauliu, atvirumą ir gebėjimą įsivaizduoti naujas galimybes ir norą dalyvauti kultūros veikloje.

9. Bendrųjų gebėjimų ugdymo rėmimas

Bendrieji gebėjimai – dinamiškas žinių, įgūdžių ir nuostatų derinys, būtinas besimokančio asmens raidai visą gyvenimą nuo pat vaikystės. Kokybiškas ir įtraukus švietimas, mokymas ir mokymasis visą gyvenimą suteikia galimybių išsiugdyti bendruosius gebėjimus, tad į gebėjimus orientuotus metodus galima taikyti bet kokioje švietimo, mokymo ir mokymosi visą gyvenimą aplinkoje.

Kalbant apie į gebėjimus orientuotą švietimą, mokymą ir mokymąsi visą gyvenimą, nustatyti trys uždaviniai: įvairių mokymosi metodų ir aplinkybių naudojimas; parama mokytojams ir kitiems švietimo specialistams; gebėjimų ugdymo vertinimas ir patvirtinimas. Siekiant išspręsti tuos uždavinius galima vadovautis gerosios patirties pavyzdžiais.

a. Mokymosi metodų ir aplinkos įvairovė

- (a) Mokymosi procesą gali praturtinti tarpdalykinis mokymasis ir įvairių švietimo lygmenų, mokymo ir mokymosi procesų dalyvių partnerystė, be kita ko, darbo rinkoje, taip pat, pavyzdžiui, holistinis požiūris į mokyklą, itin daug dėmesio skiriant bendradarbiavimu grindžiamam mokymui ir mokymuisi ir aktyviam besimokančių asmenų dalyvavimui ir sprendimų priėmimui. O tarpsektorinis švietimo ir mokymo įstaigų bei išorės subjektų (kaip antai verslo, meno, sporto ir jaunimo bendruomenių atstovų, aukštojo mokslo ar mokslinių tyrimų įstaigų) bendradarbiavimas gali padėti veiksmingai ugdyti gebėjimus.
- (b) Pagrindinių įgūdžių įgijimą ir bendresnių gebėjimų ugdymą galima paskatinti akademinį mokymąsi sistemingai papildant socialiniu ir emociniu mokymusi, menais ir sportu. Stiprinant asmeninius, socialinius ir mokymosi gebėjimus nuo pat vaikystės gali būti sukurtas pagrindas pagrindiniams įgūdžiams ugdyti.
- (c) Taikant moksliniais tyrimais ar projektais grindžiamus mokymosi metodus, mišrųjį mokymąsi, menais ir žaidimais grindžiamą mokymąsi galima padidinti motyvaciją ir pasiryžimą mokytis. Be to, įvairių gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematinius gebėjimų ugdymą galima paskatinti taikant eksperimentinio mokymosi, mokymosi darbo vietoje ir mokslinius metodus.
- (d) Besimokantys asmenys, švietimo specialistai ir mokymo paslaugų teikėjai galėtų būti skatinami naudoti skaitmenines technologijas, kad patobulintų mokymąsi ir padėtų ugdyti skaitmeninius gebėjimus. Pavyzdžiui, galima dalyvauti tokiose Sąjungos iniciatyvose, kaip „ES programavimo savaitė“¹. Naudojant įsivertinimo priemones, kaip antai SELFIE², būtų galima pagerinti švietimo, mokymo ir mokymosi paslaugų teikėjų skaitmeninius gebėjimus.
- (e) Konkrečios galimybės įgyti verslumo patirties, pavyzdžiui, mini įmonėse, įmonių rengiamose stažuotėse arba verslininkams lankantis mokslo įstaigose, galėtų būti itin naudingos ne tik jaunimui, bet ir suaugusiesiems ir mokytojams. Jaunimui galėtų būti suteikta galimybė pradinėje ar vidurinėje mokykloje bent vieną kartą įgyti verslumo patirties. Mokyklų ir įmonių partnerystė ir platformos vietos lygmeniu, ypač kaimo vietovėse, gali būti labai svarbios ugdant verslumą. Norint užtikrinti nuolatinę pažangą ir lyderystę itin svarbų vaidmenį galėtų atlikti tinkamas mokytojų ir mokyklų vadovų rengimas ir jiems teikiama pagalba.
- (f) Kalbų mokėjimą galima ugdyti glaudžiai bendradarbiaujant su švietimo, mokymo ir mokymosi srities partneriais užsienyje, užtikrinant švietimo specialistų ir besimokančių asmenų judumą

¹ „The Code Week“, <http://codeweek.eu/>.

² Skaitmeninio pajėgumo įsivertinimo priemonė SELFIE (<https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomporg/selfie-tool>) arba „HEInnovate“ (<https://heinnovate.eu/>).

arba naudojant „eTwinning“, EPAL ar panašius interneto portalus.

- (g) Dėl socialinių ir ekonominių aplinkybių ar migracijos nepalankioje padėtyje esantiems arba specialiųjų ugdymo poreikių turintiems jaunuoliams ir suaugusiems būtų galima teikti adekvačią paramą įtraukioje aplinkoje, kad jie išnaudotų savo potencialą švietimo srityje. Tokia parama gali būti kalbinė, akademinė ar emocinė pagalba, bendraamžių pagalba, užklausinė veikla, profesinis orientavimas arba materialinė parama.
- (h) Siekiant geriau užtikrinti besimokančių asmenų gebėjimų ugdymo tęstinumą visą gyvenimą ir novatoriškų mokymosi metodų kūrimą, labai svarbios gali būti visų lygmenų švietimo, mokymo ir mokymosi sąsajos.
- (i) Švietimo ir mokymo sistemų, vietos bendruomenės partnerių ir darbdavių bendradarbiavimas, suderintas su formalioju ir neformalioju mokymusi, gali prisidėti prie gebėjimų ugdymo ir palengvinti perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką.

b. Parama švietimo specialistams

- (a) Pirminio švietimo ir tęstinio profesinio tobulėjimo sistemoje įtvirtinus į gebėjimus orientuotus metodus, švietimo specialistams būtų padėta pakeisti mokymo ir mokymosi metodus savo aplinkoje ir kompetentingai juos įgyvendinti.
- (b) Švietimo specialistams būtų galima padėti rengti jų srities į gebėjimus orientuotus metodus rengiant darbuotojų mainus ir mokantis vieniems iš kitų ir užtikrinti tokio mokymosi organizavimo lankstumą ir autonomiškumą pasitelkiant tinklus, bendradarbiaujant ir suburiant specialistų bendruomenes.
- (c) Švietimo specialistams galima padėti kurti novatoriškus metodus, dalyvauti moksliniuose tyrimuose ir tinkamai naudotis naujomis technologijomis siekiant mokymo ir mokymosi srityje taikyti į gebėjimus orientuotus metodus.
- (d) Galima teikti švietimo specialistų orientavimo paslaugas, sudaryti galimybę naudotis kompetencijos centrų paslaugomis, tinkamomis priemonėmis ir medžiaga ir taip tobulinti mokymo ir mokymosi metodus ir praktiką.

c. Gebėjimų ugdymo vertinimas ir patvirtinimas

- (a) Bendrųjų gebėjimų aprašus galima integruoti į mokymosi rezultatų sistemas, kurias galima papildyti tinkamomis atitinkamų lygmenų diagnostinio, ugdomojo ir baigiamojo vertinimo ir patvirtinimo priemonėmis³.
- (b) Skaitmeninės technologijos gali labai prisidėti prie įvairių besimokančio asmens pažangos, be kita ko, ugdant verslumo gebėjimus, aspektų užfiksavimo.

³ Gebėjimų vertinimo pagalbinės medžiagos pavyzdžiai: Bendra Europos kalbų mokėjimo orientacinė sistema, Skaitmeninės kompetencijos sistema, Verslumo kompetencijos sistema ir PISA gebėjimų aprašai.

- (c) Galima parengti įvairių bendrųjų gebėjimų vertinimo neformaliojo ir savaiminio mokymosi aplinkoje metodų, be kita ko, susijusiose darbdavių, profesinio orientavimo specialistų ir socialinių partnerių veiklos srityse. Galimybė naudotis tokiais metodais turėtų būti suteikiama visiems, tačiau ypač – menkų įgūdžių asmenims, kad jie būtų paskatinti toliau mokytis.
- (d) Neformaliojo ir savaiminio mokymosi aplinkoje pasiektų mokymosi rezultatų patvirtinimą galima išplėsti ir labiau įtvirtinti laikantis Tarybos rekomendacijos dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo, įskaitant įvairius patvirtinimo procesus ir tokių priemonių, kaip „Europass“ ir „Youthpass“, naudojimą.